

LUNDS
UNIVERSITET

Skatten vid regnbågens slut

- Om transpersoners upplevelser av gemenskap och
annorlundaskap i hbtq-rörelsen

Anselm Ahlström och Josefin Jervelycke

Kandidatuppsats (SOPA63)

VT 2020

Handledare: Kristina Göransson

Abstract

Authors: Anselm Ahlström and Josefin Jervelycke

Title: The Treasure at the End of the Rainbow - About Trans People's Experiences of Belongingness and Otherness in the Lgbtq-community.

Supervisor: Kristina Göransson

Assessor: Norma Montesino

The aim of this study was to explore trans people's involvement in the lgbtq-community in order to create a deeper understanding of the processes that create solidarity and fragmentation within a heterogenous movement such as the lgbtq-community. This is a qualitative study and we conducted six semi-structured interviews with transgender individuals who were between 20 and 28 years old. We came in contact with the participants via organizations for lgbtq-people. The empirical material was analysed with the theoretical perspective of the sociology of emotions. The analysis shows that the participants experienced a feeling of otherness in society, as a result of meeting disrespect, lack of understanding and sometimes harassment from others. This led to negative feelings such as shame. By finding belonging in the lgbtq-community, the participants experienced feelings of safety, comfort, solidarity and an improved self-image. A critical part of our analysis shows that there is fragmentation within the lgbtq-community. We identified three different kinds of fragmentation: neutral fragmentation, value-based fragmentation and transphobia and exclusion. This fragmentation both creates feelings of belongingness but can also create a feeling of otherness within the lgbtq-community.

Key words: Lgbtq-community, transgender, sociology of emotions, belonging, otherness.

Förord

Först och främst vill vi rikta ett stort tack de sex personer som vi har intervjuat. Det har varit mycket intressant och berikande att få ta del av era berättelser och det är er medverkan som har gjort denna studie möjlig. Vi vill också tacka vår handledare Kristina Göransson som har bidragit med såväl kunskap som goda råd och med varm hand guidat oss genom våra kriser.

Tack!

Innehållsförteckning

1. Problemformulering.....	5
1.2. Syfte och frågeställningar.....	7
2. Kunskapsläge.....	7
2.1. Transpersoners utsatthet.....	8
2.2. Vikten av grupp tillhörighet.....	8
2.3. Komplexiteten inom hbtq-rörelsen.....	10
3. Teoretiska utgångspunkter.....	12
3.1. Det emotionssociologiska perspektivet.....	13
3.2. Interaktionsritualer och emotionell energi.....	14
3.3. Skam och stolthet.....	15
4. Metod och metodologiska överväganden.....	16
4.1. Val av metod och genomförande.....	16
4.2. Urval.....	18
4.3. Analysförfarande.....	19
4.4. Studiens trovärdighet.....	20
4.5. Forskningsetiska överväganden.....	21
5. Resultat och analys.....	22
5.1. Annorlundaskap.....	23
5.2. Gemenskap.....	26
5.3. Annorlundaskap i gemenskapen.....	30
5.3.1. Neutral splittring.....	32
5.3.2. Värderingsmässig splittring.....	33
5.3.3. Transfobi och exkludering.....	34

6. Avslutande diskussion.....	38
6.1. Hur kan transpersoners val att engagera sig i hbtq-rörelsen förstås i förhållande till olika emotionsregimer?.....	39
6.2. Hur kan vi förstå interaktioner med andra hbtq-personer som gemenskapsfrämjande?.....	39
6.3. Hur kan vi förstå heterogeniteten inom hbtq-rörelsen som såväl gemenskapsfrämjande som splittrande?.....	39
6.4. Avslutande kommentarer.....	40
7. Referenslista.....	41
8. Bilaga 1 - Intervjuguide.....	45
9. Bilaga 2 - Informationsbrev.....	48

1. Problemformulering

Transpersoner är personer vars självupplevda könsidentitet eller valda könsuttryck inte stämmer överens med det juridiska kön personen tilldelades vid födseln. Att vara transperson är således skilt från sexualitet och sexuell läggning. En del transpersoner är binära, vilket innebär att de identifierar sig som män eller kvinnor, medan andra är ickebinära och identifierar sig mellan eller utanför dikotomin man–kvinna. Vissa transpersoner väljer att genomgå könsbekräftande behandling med exempelvis hormoner och kirurgiska ingrepp eller att ändra juridiskt kön (RFSL Ungdom 2019).

Folkhälsomyndigheten undersökte 2014 hälsoläget bland transpersoner i Sverige. Undersökningen visar att transpersoners allmänna hälsotillstånd generellt sett är sämre i jämförelse med den övriga befolkningens. Deras nedsatta hälsa kan förklaras med begreppet minoritetsstress, vilket avser den ökade stress och påfrestning som fördomar, stigma och diskriminering medför. Transpersoner är i högre grad än den övriga befolkningen utsatta för kränkande behandling och olika typer av våld. Depression, spänningstillstånd, självmordstankar och självmordsförsök är mycket vanliga bland transpersoner (Folkhälsomyndigheten 2015).

Ett flertal studier belyser vikten av tillhörighet till en gemenskap för minoritetsgrupper såsom homo-, bi- och transpersoner. En känsla av tillhörighet till andra hbtq-personer kan leda till att det förtryck som hbtq-ungdomar möter kan upplevas som en konsekvens av strukturellt förtryck snarare än som riktat mot individen själv. Detta kan leda till minskade känslor av skuld och skam och en förbättrad självbild (DiFulvio 2011). Andra studier visar att det för transkvinnor finns ett samband mellan välmående och att känna tillhörighet till andra transpersoner (Barr, Budge och Adelson 2016) och att transpersoner, i utrymmen som uppfattas som trygga och accepterande, kan känna minskad ensamhet och ökad stolthet, tillhörighet och välmående (Linander et al 2019).

Således kan en känsla av tillhörighet till andra hbtq-personer fungera som ett skydd mot de svårigheter och det förtryck transpersoner upplever i samhället. Dock upplevs inte alla hbtq-utrymmen per automatik som trygga för transpersoner. Enligt Linander et al (2019) kan exempelvis feministiska eller transseparatistiska (utrymmen för enbart transpersoner) utrymmen upplevas som otrygga då det finns exkluderande normer och fördomar. Även Bremer (2006) tar fasta på de normer som finns inom hbtq-rörelsen, som till viss del skiljer

sig från samhällets normer och således möjliggör en alternativ normalitet. Dessa normer innebär att många hbtq-personer kan finna en fristad inom hbtq-rörelsen. Samtidigt kan normerna ha exkluderande och kontrollerande funktioner kring vilka som har tillträde till gemenskapen.

Eftersom många transpersoner upplever en stor utsatthet i samhället, blir grupptillhörighet viktigt för deras välmående. Hbtq är ett paraplybegrepp för homosexuella, bisexuella, transpersoner och queerpersoner. Att dessa identiteter inordnas under samma paraplybegrepp visar att det kan finnas en tendens att se hbtq-personer som en homogen grupp med gemensamma erfarenheter och mål. Således borde transpersoner kunna söka sig till hbtq-rörelsen för att finna tillhörighet och gemenskap. Men tidigare forskning indikerar att även dessa sammanhang kan innehålla normer och förväntningar kring hur hbtq-personer ska vara, vilket visar på en stor komplexitet inom gruppen.

Tidigare studier har visat att det inte är oproblemiskt att se hbtq-rörelsen som en sammanhållen grupp. Stone (2009) har intervjuat homosexuella män och kvinnor i USA om huruvida de anser att det finns en gemensam hbt-rörelse och kom fram till att det inte finns någon samstämmighet kring huruvida transpersoner borde inkluderas i gayrörelsen. Formby (2017) har genomfört en omfattande studie med hbtq-personer. I studien framkommer att termen hbtq kan vara användbar, men att den inte är oproblemisk. Enligt Formby kan termen ge sken av att hbtq-gruppen är homogen, vilket kan leda till missförstånd och stereotyper. Formby menar att termen hbtq betecknar en mängd personer med olika identiteter och upplevelser och är tveksam till att denna grupp kan ses som *en* sammanhållen gemenskap, utan snarare många olika.

Tidigare forskning visar att det är viktigt med gemenskap och tillhörighet för transpersoners välmående, men den visar också att det finns en stor komplexitet inom gruppen som gör att denna tillhörighet i viss mån kan vara begränsad. Vi vill därför undersöka transpersoners upplevelser och uppfattningar av hbtq-rörelsen närmare. Det finns, som ovan beskrivits, ett flertal studier som belyser såväl vikten av grupptillhörighet som komplexiteten inom hbtq-rörelsen. Dock har det, vad vi vet, inte genomförts någon studie kring detta ur ett emotionssociologiskt perspektiv. Ur ett emotionssociologiskt perspektiv ses emotioner som grunden till våra handlingar. Emotioner föds i vår interaktion med andra, men är också vår drivkraft till att interagera (Wettergren 2013). Genom att använda ett emotionssociologiskt perspektiv hoppas vi att med denna studie kunna ge ett nytt perspektiv

på såväl grupptillhörighetens betydelse som komplexiteten inom hbtq-rörelsen. Detta genom att belysa emotionernas roll i de processer som skapar gemenskap och splittring.

Denna studie är relevant för socialt arbete på flera sätt. I socialt arbete på såväl individ- som grupp-nivå är det viktigt att arbeta inkluderande. För arbete med hbtq-personer och i synnerhet transpersoner är en förutsättning för ett inkluderande arbetssätt att förstå vikten av gemenskap med ett större kollektiv såsom hbtq-rörelsen, men också att förstå den komplexitet som ryms inom gruppen.

1.2. Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att ur ett emotionssociologiskt perspektiv undersöka de processer som skapar gemenskap och splittring inom hbtq-rörelsen utifrån transpersoners perspektiv.

Detta gör vi med utgångspunkt i följande frågeställningar:

- Hur kan transpersoners val att engagera sig i hbtq-rörelsen förstås i förhållande till olika emotionsregimer¹?
- Hur kan vi förstå interaktioner med andra hbtq-personer som gemenskapsfrämjande?
- Hur kan vi förstå heterogeniteten inom hbtq-rörelsen som såväl gemenskapsfrämjande som splittrande?

2. Kunskapsläge

Vår litteratursökning har visat att det särskilt de senaste tio åren bedrivits omfattande forskning om transpersoner inom områden såsom medicin, hälso- och sjukvård, psykologi och skolväsende. Vi har i vår sökning riktat in oss på samhällsvetenskaplig forskning, eftersom vår studie i grunden är samhällsvetenskaplig. Vi presenterar nedan forskning av relevans för studiens syfte. Denna presentation är indelad i tre teman: transpersoners utsatthet, vikten av grupptillhörighet och komplexiteten inom hbtq-rörelsen. Dessa teman har vi bedömt vara relevanta, då transpersoners utsatthet i samhället på många sätt är grunden till ett behov av grupptillhörighet med andra hbtq-personer. Med bakgrund i utsattheten och vikten av grupptillhörighet blir det också intressant att titta på den komplexitet som finns inom gruppen

¹ Enligt Wettergren (2013) finns det för samhället, såväl som för mindre grupper inom samhället, regler och konventioner för vilka emotioner individen ska känna, när hen ska känna dem och hur hen ska uttrycka dem. Detta benämner Wettergren emotionsregimer.

och på vilka sätt denna kan främja eller motverka gemenskap.

2.1. Transpersoners utsatthet

Transpersoner utgör en utsatt grupp i samhället. Folkhälsomyndigheten (2015) visar att transpersoner i högre grad än den övriga befolkningen utsätts för kränkande behandling, trakasserier, fysiskt och psykiskt våld och våldtäkt. Många transpersoner väljer att inte anmäla dessa brott till polisen, då de har lågt förtroende för polisväsendet och är rädda för att inte tas på allvar eller bli diskriminerade mot. Många transpersoner avstår från aktiviteter och undviker att gå ut ensamma av rädsla för att bli utsatta för kränkande behandling eller överfall. Mental ohälsa och sociala problem, såsom missbruk, prostitution och arbetslöshet är vanliga inom gruppen och transpersoner uppger i hög grad att de saknar emotionellt stöd. Regeringens förslag för stärkt ställning och bättre levnadsvillkor för transpersoner (SOU 2017:92) visar att en stor del av transpersoner upplever svårigheter att leva i enlighet med sin könsidentitet. Många transpersoner, särskilt ickebinära transpersoner, upplever sig vara osynliggjorda i samhället. Binära transpersoner upplever att de får sin könsidentitet ifrågasatt av omgivningen och förväntas anpassa sig till könsnormerna för att visa att de är "riktiga" män eller kvinnor. Ickebinära transpersoner upplever att deras identitet som transpersoner ifrågasätts eller att deras identitet förlöjligas eller inte erkänns. Linander et al (2019) lyfter fram att transpersoner, av rädsla för att bli utsatta för transfobi, undviker många sociala miljöer. Detta medför att de upplever begränsningar i sin vardag. Miljöer som i hög grad uppfattas som otrygga är könade utrymmen såsom offentliga toaletter och omklädningsrum. Att vistas i otrygga miljöer förknippas med stress, ångest och behov av återhämtning.

Transpersoner upplever inte bara utsatthet i offentliga utrymmen. Flera studier visar att många transpersoner har dåliga erfarenheter av bemötande och kompetens inom hälso- och sjukvården, då det finns en bristande kunskap om transpersoner hos personalen (Persson Tholin & Broström 2018; von Vogelsang et al 2016; Westerbotn et al 2017).

2.2. Vikten av grupptillhörighet

Det har inom psykologins område bedrivits omfattande forskning om vikten av att som medlem av en socialt utsatt grupp känna tillhörighet för att bygga upp resiliens och motverka

stigmatisering och depression (Salfas, Rendina & Parsons 2019; Pflum et al 2015; Budge, Adelson & Howard 2013). Det har även gjorts samhällsvetenskaplig forskning inom området.

Siverskog (2016) lyfter i sin avhandling om äldre hbtq-personer fram att hbtq-sammanhang för många av dessa människor var de första sammanhangen där de kunde vara öppna med sina identiteter, i en värld som präglades av osynliggörande, våld och förbud. Inom hbtq-rörelsen kunde de bygga upp ett stöd som många fortfarande har kvar idag.

Även i dagens samhälle, som på många sätt är mer öppet än det var tidigare, finns det fortfarande ett behov av tillhörighet till hbtq-rörelsen. Formby (2017) visar i sin studie att hbtq-personer, i sammanhang med andra hbtq-personer, upplever att de kan vara öppna med sina identiteter och inte censurera sig själva. Exempelvis kan ett samkönat par känna en större trygghet i att öppet visa sitt förhållande i utrymmen som är hbtq-vänliga eller bland vänner som också är hbtq. DiFulvio (2011) beskriver hur hbtq-ungdomar som, på grund av förtryck och utsatthet, känt skam inför sin identitet, kunnat förbättra sitt mående genom tillhörighet till hbtq-rörelsen. Att söka sig till eller skapa utrymmen för hbtq-personer har lett till att de kunnat konceptualisera det förtryck de mött som beroende på förtryckande strukturer snarare än individuella tillkortakommanden. På så vis skapas ett kollektivt självförtroende, som möjliggör en mer positiv självbild och en stolthet i att kunna verka för social förändring. Detta lyfter även Asakura (2017) fram i sin studie om hur transpersoner hittar vägar mot resiliens. Genom att utbilda sig själva om förtryckande strukturer kan de komma bort från individuella känslor av skam och förbättra självbilden genom gruppstillhörighet. Studien visar också att trygga, inkluderande utrymmen kan vara platser för återhämtning, där individerna kan fylla på energi för att navigera mer utsatta situationer. Detta behov av återhämtning i inkluderande utrymmen lyfts även fram av Linander et al (2019). Deras studie visar att transpersoner upplever otrygghet i många offentliga utrymmen, vilket leder till dåligt mående och behov av återhämtning. Genom att söka sig till trygga utrymmen, såsom transseparatistiska, queera eller feministiska utrymmen kan de känna sig trygga, få återhämtning från den påfrestning de upplever i samhället och må bättre genom att dela upplevelser med andra.

De positiva effekter som gruppstillhörigheten kan ge var också de huvudsakliga anledningarna till att människor sökte sig till hbtq-rörelsen i Pacey, Keene och Loughs (2015) studie. De främsta motiven bakom engagemang var för deras intervjupersoner att de ville få tillgång till stöd och resurser i form av socialt umgänge, att kunna prata om saker som

upplevdes som jobbiga och att kunna vistas i trygga utrymmen utan diskriminering och trakasserier. De ville få bekräftelse i sin identitet, kunna förstå sig själva bättre och lära sig mer om hbtq-rörelsen genom att bygga ett community kring sin sexualitet eller könsidentitet. En annan anledning att engagera sig var en vilja att ge tillbaka till rörelsen. Människor som upplevde att de själva fått ett betydande stöd ville engagera sig för att kunna ge andra det stöd de behövde och förbättra världen.

I likhet med Pacey, Keene och Lough (2015) kommer vi att undersöka varför transpersoner väljer att engagera sig i hbtq-rörelsen. Till skillnad från dem kommer vi att undersöka såväl motivationen till engagemang som valet att fortsätta engagera sig med bakgrund i de emotionella processer som uppstår i interaktioner med såväl heterosexuella cispersoner som andra hbtq-personer.

2.3. Komplexiteten inom hbtq-rörelsen

Hudson (2015), som intervjuat queerpersoner med multipla etniciteter, har i sin studie undersökt vad det är som får människor att känna tillhörighet till en viss grupp. Studien mynnade ut i fyra kriterier för att känna tillhörighet: närhet, att bli kodad, att bli sedd och att bli hörd. Närhetskriteriet avser att känslan av tillhörighet ökar om gruppen är geografiskt nära och lättåtkomlig. Men för att känna tillhörighet krävs också att individen blir kodad som tillhörande gruppen. Här aktualiseras frågan om exkludering och inkludering och om individen exempelvis upplever att hen ser tillräckligt lesbisk ut för att räknas in i gruppen. Att bli sedd innefattar att individen blir accepterad för alla sina identiteter, vilket leder till att intervjupersonerna söker sig till utrymmen som är fria från såväl homo-, bi- och transfobi som rasism. Att bli hörd innebär att individen upplever möjlighet att ha meningsfulla diskussioner med människor som delar erfarenheter och perspektiv, vilket också förutsätter en förståelse för gruppens jargong och en gemensam begreppsapparat.

Thompson (2012) har genomfört en studie med bisexuella kvinnor av asiat-amerikanskt ursprung. Dessa kvinnor upplever att många hbtq-grupper kan uppfattas som bifobiska och att de inte kan finna stöd för sin sexualitet där. Utrymmen för bisexuella kvinnor upplever intervjupersonerna vara centrerade kring vithet och präglade av rasistiska fördomar. Detta leder till en känsla av att en del av deras identitet inte kan få utrymme i dessa platser. Det saknas gemensamma erfarenheter och synsätt att bygga en känsla av tillhörighet kring. Därför

väljer dessa kvinnor att söka sig till utrymmen där det finns delade värderingar, ett intersektionellt perspektiv och progressiva idéer och där de kan finna stöd i hela sin identitet.

Således kan vi se att det finns en komplexitet inom hbtq-rörelsen. Tillhörigheten är en viktig komponent för att individen ska må bra, men för att känna tillhörighet krävs det att individen accepteras för hela sig vilket inte sker i alla grupper. Denna komplexitet tar Linander et al (2019) fasta på. Transpersoner, som söker sig till feministiska eller transseparatistiska utrymmen för att hitta återhämtning och stöd upplever inte alltid dessa utrymmen som trygga. Exempelvis kan många feministiska utrymmen upplevas som otrygga för transkvinnor och ickebinära, då det kan finnas exkluderande och kontrollerande mekanismer och en oförståelse för transpersoner. Vissa transseparatistiska utrymmen kan också upplevas som otrygga, då det kan finnas exkluderande normer kring vem som är eller inte är transperson.

Dessa exkluderande mekanismer lyfter även Parmenter, Galliher och Maughan (2019) fram i sin studie som bygger på intervjuer med hbtq-personer om diskriminering och exkludering inom hbtq-rörelsen. Studien visar att det finns gatekeeping inom hbtq-rörelsen, där vissa medlemmar försöker bestämma vilka som har rätt att vara med eller inte. Detta leder till att många av intervjupersonerna känner sig exkluderade eller inte "lgbtq enough". Gatekeepingen upplevs ske främst på basis av bifobi, acefobi (fobi mot asexuella), transfobi och rasism. Hbtq-rörelsen uppfattas vara styrd av könsroller och centrerad kring vita, homosexuella cismän, som utgör en privilegierad grupp i rörelsen.

Formby (2017) menar att det stora antal människor med olika synsätt och identiteter som inryms i hbtq-rörelsen ger upphov till frågan om det överhuvudtaget kan sägas finnas en enda hbtq-rörelse. Formby menar att idén om hbtq-rörelsen grundar sig i uppfattningen om ett kollektivt vi, som utgörs av hbtq-personer, i förhållande till ett kollektivt dem som utgörs av heterosexuella cispersoner. I användandet av termen hbtq-rörelsen förutsätts i någon grad en homogen rörelse som grundar sig i likheter. Dock skiljer sig hbtq-personer mycket åt från varandra, gällande sexualitet, könsidentitet, etnicitet, religion, intressen och värderingar. Idén om, och användandet av akronymen hbtq, riskerar att osynliggöra de skillnader som finns inom gruppen. Olika hbtq-personer har olika behov och mål när de söker sig till rörelsen. Detta medför, enligt Formby, att det i många lägen inte är fruktbart att tala om en gemensam hbtq-rörelse utan att istället se det som många olika hbtq-rörelser.

Formbys (2017) resonemang förstärks av det som Stone (2009) lyfter fram i sin studie om

homosexuella mäns och kvinnors syn på hbt-rörelsen. Studien fann att det bland homosexuella män ofta finns starka åsikter antingen för eller emot inkludering av transpersoner i gayrörelsen. En del homosexuella män tyckte att transpersoner och homosexuella hade gemensamma erfarenheter och en gemensam kamp, medan andra hade svårt att se fruktbarheten i att vara en gemensam hbt-rörelse. Bland de lesbiska kvinnorna fanns ofta en ambivalens. De kunde se transpersoners förtryck som jämförbart med sitt eget ur ett feministiskt perspektiv, men samtidigt gjorde detta att de kände oro inför att släppa in transpersoner i kvinnors utrymmen.

Davidson (2007) visar att det även inom transrörelsen finns delade åsikter om vilka som ska inkluderas och vad rörelsens syfte är. Hon belyser att begreppet transgender inrymmer en mängd olika personer med olika erfarenheter och identiteter. Detta medför också att det finns slitningar inom gruppen. Vissa transpersoner menar att kön är socialt konstruerat och att vi måste förändra vår syn på kön som hemmahörande i kroppen. Andra menar att kön är biologiskt och att transpersoners hjärnor utvecklats till ett annat biologiskt kön än kroppen på grund av hormoner i fosterstadiet. Detta leder till att vissa transpersoner menar att transsexualitet och könsdysfori inte är medicinska tillstånd, medan andra menar att dessa är relevanta diagnoser. Delar av rörelsen uppfattar att rörelsen blivit urvattnad och tagits över av människor som inte vill genomgå hormonbehandling eller kirurgi, medan andra delar av rörelsen känner en oro och upprördhet över att inte ses som "trans enough".

Således finns det en stor mängd olika människor och uppfattningar inom hbtq-rörelsen i stort, men även inom olika delar av hbtq-rörelsen, såsom transrörelsen. Det finns ingen konsensus om vem som har en självklar tillhörighet, vad rörelsen ska sträva mot eller hur rörelsen ska se ut. Detta tar vi fasta på i vår analys. Vi kommer i likhet med ovanstående studier att undersöka den komplexitet som finns inom hbtq-rörelsen, hur den kan förstås och hur den kan påverka individen. Detta kommer vi, till skillnad från dessa studier, att göra genom att belysa de emotionella processer som skapar och förstärker de skillnadsskapande mekanismerna inom hbtq-rörelsen.

3. Teoretiska utgångspunkter

Vi använder oss av ett emotionssociologiskt perspektiv i vår analys, eftersom emotioner spelar en stor roll i hur vi handlar och agerar. Genom att analysera transpersoners upplevelser

av hbtq-rörelsen ur ett emotionssociologiskt perspektiv kan vi närma oss de emotionella drivkrafter som ligger bakom deras engagemang samt de emotionella processer interaktioner med andra hbtq-personer leder till. Vi kommer nedan att presentera de perspektiv och begrepp som är relevanta för vår analys.

3.1. Det emotionssociologiska perspektivet

Det emotionssociologiska perspektivet betonar vikten av emotioner för alla våra handlingar. Emotioner är någonting som är mer komplext än det vi vardagligen kallar för känslor. En emotion är alltid också en känsla, men det finns känslor som inte räknas till emotioner. Exempelvis är känslan av smärta inte en emotion, men kan däremot leda till emotionen ilska. Emotioner styr hur vi interagerar med andra människor och hur vi handlar. Därför kan emotioner ses som i grunden sociala (Wettergren 2013).

Wettergren (2013) redogör för Hochschilds begrepp känslö- och uttrycksregler, som betecknar uttalade och outtalade kulturella och situationsbundna normer som styr vad vi ska känna, när vi ska känna det och hur vi ska uttrycka det. Vi anpassar oss till dessa normer genom emotionshantering; genom att ge sken av att känna en lämplig känsla eller genom att förmå oss själva att faktiskt känna den. Om vi bryter mot normerna kommer omgivningen att påminna oss om detta genom så kallad reglerinran. Emotionshantering sker ofta omedvetet, då vi har lärt oss i vilka kontexter vi ska känna och uttrycka vissa känslor. I dessa kontexter uppstår därför dessa känslor av sig själva. När rutinerna bryts tvingas vi reflektera kring emotionshanteringen och blir då medvetna om den. Det samlade system av normer och värderingar som styr vår emotionshantering kallar Wettergren (2013) emotionsregim. I formuleringen av detta begrepp tar hon avstamp i det som Fineman (2010) benämner emotionologi. Emotionologi avser att samhället genom institutioner såsom barnuppfostran och media lär oss hur vi ska känna inför till exempel kungligheter, asylsökande och homosexuella.

Wettergren (2013) poängterar att vi inför det som i samhället ses som normalt känner trygghet och igenkänning, medan det som ses som avvikande och onormalt leder till känslor av otrygghet och rädsla. Att följa emotionsregimens känslö- och uttrycksregler är i sig ett mått på normalitet. Dock står en emotionsregim aldrig oemotsagd, det finns alltid avvikelser såväl inom som utom en emotionsregim. Familjer och grupper inom den dominerande

emotionsregimen kan utveckla alternativa emotionsregimer, som ibland står i direkt motstånd till den dominerande emotionsregimen. Dock måste dessa alltid förhålla sig till den dominerande emotionsregimen.

Emotionssociologin kan alltså hjälpa oss att förstå varför människor känner på ett visst sätt och hur detta kan påverka deras handlingar. Med bakgrund i begreppet emotionsregim kan vi förstå samhället och dess medborgare som orienterade mot negativa känslor kring normbrytande personer, såsom transpersoner.

3.2. Interaktionsritualer och emotionell energi

Collins (2004; Dahlgren & Starrin 2004) har utvecklat en teori om interaktionsritualer. Han menar att alla interaktioner med andra människor kan ses som en interaktionsritual och att interaktionsritualer kan vara mer eller mindre lyckade. Det centrala för en lyckad interaktionsritual är att de som deltar hamnar i ett gemensamt stämningläge. En lyckad interaktionsritual har fyra huvudkomponenter: minst två människor befinner sig på samma plats, det finns en avgränsning mellan medlemmar och utomstående, gruppen har ett gemensamt fokus och det finns en gemensam sinnesstämning eller upplevelse. En lyckad interaktionsritual har också fyra huvudsakliga utfall: en känsla av solidaritet och medlemskap i gruppen, deltagarna får emotionell energi, det uppstår symboler för gruppen som medlemmarna kommer att behandla med respekt och en känsla av att gruppen är moraliskt riktig vilket leder till att medlemmarna följer, respekterar och försvarar gruppen. Upprepade lyckade interaktionsritualer leder till hög solidaritet och samhörighet, vilket ger emotionell energi. Emotionell energi kännetecknas av entusiasm, självförtroende och initiativtagande. Misslyckade interaktionsritualer ger låg emotionell energi, som kännetecknas av låg självtillit och nedstämdhet. Människor söker efter emotionell energi, vilket leder till att vi vill upprepa interaktionsritualer som har varit lyckade och undvika interaktionsritualer som varit misslyckade.

Emotionell energi är också förknippat med makt och status. De medlemmar i en grupp som har hög status och står i centrum får hög emotionell energi. Medlemmar som har låg status och är perifera i gruppen får lägre emotionell energi. Risken att få lägre status i en grupp, att förflyttas till gruppens periferi eller uteslutas helt, leder till en känsla av rädsla. Rädsla är

således inte bara en känsla som uppkommer inför hot om våld eller fysisk skada, utan också en högst social emotion som kan förstås som en rädsla för sociala konsekvenser.

Med begreppen interaktionsritualer och emotionell energi kan vi förstå varför människor, i detta fall transpersoner, söker sig till och återkommer till vissa sammanhang. Vi kan också förstå varför vissa interaktioner upplevs som olustiga och leder till att individen vill undvika dem.

3.3. Skam och stolthet

Det som Collins (2004) talar om som interaktionsritualer kallar Scheff (1990) för sociala band. En misslyckad interaktionsritual, som leder till låg emotionell energi, är hos Scheff ett svagt socialt band och en känsla av skam.

Scheff (1990; Dahlgren & Starrin 2004) menar att bibehållandet av sociala band är det viktigaste motivet bakom mänsklig handling. I det moderna samhället undertrycker vi betydelsen av de sociala banden, men de är alltså ytterst viktiga för oss då alla individer behöver ett tryggt nätverk av sociala band. I interaktion med andra byggs, skyddas eller skadas bandet. Scheff menar att skam är en av mästeremotionerna, då den fyller flera funktioner. Skam varnar oss för att överträda samhällets moraliska koder och reglerar våra övriga emotionsuttryck; om vi exempelvis skäms över vår ilska kommer vi istället att undertrycka den. Den viktigaste funktionen skam fyller är dock i bibehållandet av de sociala banden. Skam, och skammens motsvarighet stolthet, fyller en signalfunktion. När vi gör bort oss eller gör ett moraliskt övertramp som riskerar att skada våra sociala band, varnar skammen oss så att vi kan skydda banden. Svaga eller hotade sociala band ger således upphov till skamkänslor, medan trygga och stabila band ger upphov till stolthet. Scheffs definition av skam är bredare än det vardagliga användandet av ordet. Skam står hos Scheff inte bara för en känsla av smärtsam förnedring, utan också för känslor såsom förlägenhet, känslor av otillräcklighet eller blyghet av varierande intensitet. Skam och stolthet är självvärderande emotioner; vi känner skam när vi tror att andra ser oss i ett negativt ljus och stolthet när vi tror att andra ser oss i ett positivt ljus. Vi känner inte bara skam och stolthet i interaktioner med andra, utan kan också känna det när vi är ensamma för att vi föreställer oss hur andra skulle se på oss. Scheff menar att skam och stolthet nästan alltid är närvarande, men att de ofta är så lågmälda att de inte märks av.

Scheff (1990; Dahlgren & Starrin 2004) menar att skam och stolthet, som en förlängning av de sociala banden, spelar en avgörande roll i varför individen anpassar sig till normer även då hen inte vill. Scheff menar att det finns ett system av formella och informella belöningar och bestraffning som uppmuntrar oss till konformitet. Detta system benämner Scheff vördnads-emotionssystemet. När vi anpassar oss och följer rådande normer blir vi belönade med aktning och respekt, vilket leder till en känsla av stolthet. När vi å andra sidan bryter mot normerna blir vi bestraffade med bristande respekt vilket leder till skam. Eftersom vi vill undvika känslor av skam och skydda våra sociala band anpassar vi oss därför ofta till normerna. Scheff menar att tillhörigheten till en utsatt och nedvärderad grupp i samhället kan leda till känslor av skam, eftersom individen ser sig själv genom den dominerande gruppens ögon och ser någon som är otillräcklig.

Skam kan alltså ur ett perspektiv ses som konstruktiv, då den hjälper oss att bibehålla våra relationer med andra. Å andra sidan kan individen ta skada när den utsätts för bristande respekt. Skam kan hjälpa oss att förstå de känslor som väcks när transpersoner blir bemötta med bristande respekt eller inte blir erkända i sin identitet. Stolthet kan å andra sidan hjälpa oss att förstå de känslor som väcks när transpersoner blir bemötta med förståelse och acceptans.

4. Metod och metodologiska överväganden

I detta avsnitt presenteras de metodologiska överväganden som ligger bakom vårt val av metod: semistrukturerade intervjuer. Därefter kommer vår urvalsprocess och våra intervjupersoner att beskrivas och avslutningsvis redogör vi för vårt tillvägagångssätt under analysförfarandet samt för en diskussion kring de forskningsetiska överväganden vi har gjort.

4.1. Val av metod och genomförande

Eftersom vår undersökning har som syfte att undersöka transpersoners upplevelser och känslor kring hur det som transperson är att vara en del av hbtq-rörelsen, utgår vår studie från en kvalitativ och abduktiv ansats. Genom att använda en kvalitativ metod kan människors upplevelser, tankar och känslor studeras (Ahrne & Svensson 2015). Med en abduktiv ansats försöker forskaren förstå och beskriva verkligheten utifrån de studerade människornas

perspektiv och utifrån denna förståelse komma fram till en samhällsvetenskaplig förklaring till fenomenet (Bryman 2018). Vi har således samlat empiri om transpersoners erfarenheter och berättelser och med grund i dessa sökt förstå och förklara dessa med hjälp av det emotionssociologiska perspektivet. Eftersom vi utgått ifrån ett emotionssociologiskt perspektiv, har detta medfört att vissa delar av materialet har lyfts fram och blivit intressanta. Om vi istället hade använt ett annat teoretiskt perspektiv hade andra delar av materialet framträtt tydligare. Således är vår analys en tolkning av intervjupersonernas erfarenheter och berättelser utifrån ett specifikt teoretiskt perspektiv.

Vi har använt oss av semistrukturerade intervjuer med transpersoner för att samla in vårt material. Genom att samla in data genom kvalitativa intervjuer har vi på kort tid kunnat få information om flera personers upplevelser och erfarenheter. Intervjumetoden är flexibel på så vis att följdfrågor kan ställas och frågornas ordningsföljd kan varieras. Detta ger möjlighet att få en bredare och mer nyanserad bild av det studerade fenomenet (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015). Semistrukturerade intervjuer utgår ifrån förhållandevis specifika frågor som intervjun ska beröra, men det finns också möjlighet att ställa frågor kring intressanta teman som uppkommer under intervjun. Semistrukturerade intervjuer möjliggör, på ett annat sätt än exempelvis ostrukturerade intervjuer, att ta sig an mer specifika frågeställningar och jämföra fall (Bryman 2018).

Intervjuerna genomfördes under april 2020 och på grund av de rådande omständigheterna kring Covid-19 fanns ur ett smittskyddsskäl inte möjlighet att genomföra fysiska intervjuer ansikte mot ansikte. Samtliga intervjuer genomfördes därför via videochatten Zoom. Enligt Bryman (2018) är fördelen med en videochatt jämfört med ett telefonsamtal att det finns ett visuellt element som gör att det går att se hur intervjupersonerna reagerar på frågor, exempelvis om frågorna väcker obehag eller förvirring. I en av intervjuerna valde intervjupersonen att inte ha kamerafunktionen igång. Denna intervju är därför att likställas med en telefonintervju, vilket innebär att vi inte kunde se intervjupersonens minspel och kroppsspråk. Vi upplevde ändå att intervjun fungerade väl och att det material vi fick ut av den var av en jämförbar kvalitet med övriga intervjuer.

Fem av intervjuerna varade mellan 40 minuter och en timme. En intervju var något kortare och varade cirka 30 minuter. Vi var båda närvarande vid samtliga intervjuer och vi turades om att ta det ledande ansvaret för intervjuerna och att ta anteckningar och ställa fördjupande frågor. Intervjuerna inleddes med att vi ställde bakgrundsfrågor om intervjupersonernas

könsidentitet, pronomen, ålder, sexualitet och sysselsättning. Därefter ställde vi frågor om intervjupersonernas engagemang i och erfarenheter av och tankar kring hbtq-rörelsen. Vissa frågor, såsom frågor kring varför de valt att engagera sig, om de kände gemenskap inom hbtq-rörelsen och om de upplevde vissa utrymmen som mer välkomnande än andra, ställde vi till alla intervjupersoner. I övrigt eftersträvade vi att vara följsamma och lyhörda för vad intervjupersonen ville berätta.

4.2. Urval

Vi använde oss av ett målstyrt urval. Enligt Bryman (2018) kännetecknas målstyrda urval av att undersökningsdeltagarna väljs ut utifrån kriterier som möjliggör besvarandet av forskningsfrågorna.

Eftersom vår studie har som syfte att undersöka hur transpersoner upplever att det är att vara en del av hbtq-rörelsen, har vi i vårt urval tillämpat följande kriterier: personen är transperson, personen lever åtminstone delvis i enlighet med denna identitet och personen är över 18 år. De två förstnämnda kriterierna har till syfte att möjliggöra besvarandet av våra forskningsfrågor. Ålderskriteriet tillämpas främst av etiska skäl, då barn betraktas som en sårbar grupp och undersökningens ämne kan vara känsligt.

Vår urvalsprocess bestod av att vi sökte efter föreningar för hbtq-personer på nätet. Vi kontaktade sedan tre föreningar via mejl. I mejlet beskrev vi vår studie i korthet och bad dem föra informationen samt våra kontaktuppgifter vidare till sina medlemmar. När personer anmälde intresse för att delta i studien, fick de ett utförligare informationsbrev som beskrev studien och att deras deltagande var frivilligt och anonymt. Samtliga personer som anmälde intresse uppfyllde kriterierna för deltagande. Totalt genomfördes sex intervjuer. Intervjupersonerna presenteras i nedanstående tabell med fingerade namn. Samtliga intervjupersoner var mellan 20 och 28 år gamla.

Namn	Könsidentitet	Pronomen
Max	Trans/transman	Han
Lina	Kvinna	Han
Hanna	Kvinna	Hon

Philip		Man	Han
Arnold		Man	Han
Pontus		Man	Han

4.3. Analysförfarande

Enligt Jönson (2010) är kodning en viktig del i analysen av det insamlade materialet. Koder är definitioner som forskaren skapar för att strukturera sitt material. Genom kodningen sorteras materialet utifrån kategorier och begrepp och på så vis kan mönster och samband synliggöras. Kodning kan bygga på intressanta förhållanden som framträder vid genomgången av materialet, men kan också bygga på frågor eller teoretiska begrepp som styr studien. I en intervjustudie kan intervjuens frågor användas som koder, där intervjupersonernas svar jämförs med varandra. För att åstadkomma en mer komplex förståelse behöver forskaren dock även hitta intressanta teman eller begrepp, utifrån vilka materialet kan kodas. Ofta kodas materialet i flera omgångar, där det som framträtt i tidigare kodning utgör bakgrunden för den fortsatta kodningen (Jönson 2010).

Vi spelade in samtliga intervjuer och transkriberade dem sedan i sin helhet. Efter att intervjuerna transkriberats läste vi igenom dem för att få en känsla för materialet. Vi genomförde därefter en första kodning där vi med bokstavsmarkeringar i marginalen noterade intressanta teman som framkom. I denna initiala kodning framkom 22 koder, som berörde ett stort antal teman. Bland dessa koder fanns utanförskap, gemenskap, skam och stolthet. Vid genomgången av dessa koder fann vi att känslor, emotioner, spelade en framträdande roll i materialet. Detta ledde oss till insikten att det emotionssociologiska perspektivet skulle vara en fruktbar teoretisk ingång i den fortsatta analysen. Det emotionssociologiska perspektivet blev sedan guidande i vår fortsatta kodning och analysförfarandet tog sig formen av en pendelrörelse mellan genomgång av empirin och inläsning på det teoretiska perspektivet. Vi gick igenom våra koder kritiskt och förde kontinuerligt diskussioner kring kodernas relevans och huruvida de fångade innebörden i intervjupersonernas utsagor. Koderna jämfördes med varandra och koder som överlappade varandra slogs ihop i större teman. Detta arbete fortsatte tills vi hade en uppsättning ömsesidigt uteslutande koder som täckte in alla teman som var relevanta för uppsatsens syfte. Det slutliga kodningsschemat innehöll följande teman:

Utanförskap i samhället, under vilket koderna skam, utanförskap, transfobi, felkoning, oförståelse och rädsla för statusförlust/skam inordnades.

Grupptillhörighet, under vilket koderna stolthet, emotionell energi, acceptans, normalisering och representation inordnades.

Splittring inom hbtq-gruppen, under vilket koderna neutral splittring, exkludering, skam och rädsla för statusförlust/skam inordnades.

4.4. Studiens trovärdighet

Enligt Bryman (2018) finns det olika sätt att diskutera trovärdigheten i kvalitativ forskning. Vissa forskare väljer att använda de i huvudsak kvantitativa termerna reliabilitet och validitet, medan andra forskare väljer att använda andra termer. Vi väljer här att använda de kriterier Lincoln och Guba utarbetat för kvalitetsbedömning av kvalitativa studier.

Bryman (2018) redogör för dessa kriterier, som är indelade i tillförlitlighet och äkthet. Äkthetskriterierna, som rör allmänna forskningspolitiska konsekvenser av studien, har inte fått något större inflytande och kommer därför inte att diskuteras här. Tillförlitlighetskriterierna berör frågor om studiens trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och möjligheten att konfirmera resultaten. Trovärdigheten inbegriper att studien genomförts i enlighet med de regler som finns, att resultaten rapporteras till och bekräftas av de som deltagit i studien eller att metodtriangulering använts. Överförbarhet är i Lincoln och Gubas mening en empirisk fråga, då kvalitativa studier ofta fokuserar det kontextuellt unika i det studerade fenomenet. De rekommenderar att forskaren använder så kallade "thick descriptions", fylliga beskrivningar av det empiriska materialet, så att andra forskare förses med en databas som de kan använda för att bedöma hur pass överförbara resultaten är till en annan miljö. För att uppfylla kriteriet om pålitlighet, menar Lincoln och Guba att forskarna ska skapa en fullständig redogörelse för alla faser i forskningsprojektet, anta ett granskande synsätt till sin egen forskning och om möjligt låta forskarkollegor bedöma kvaliteten på studien. Möjligheten att konfirmera resultaten handlar om att forskaren försöker säkerställa att hen agerat i god tro, att personliga värderingar eller teoretisk inriktning inte påverkat studiens utförande och slutsatser.

Vår studie är trovärdig på så vis att vi varit stringenta i hur vi genomfört studien. Vi har eftersträvat objektivitet genom att inte låta våra egna föreställningar påverka intervjuerna.

Under intervjuerna har vi också varit aktsamma på om våra frågor kan tolkas som ledande. Vi har också eftersträvat att under intervjuerna skapa en stämning där intervjupersonerna kan känna sig trygga med att uttrycka sig fritt. Studiens överförbarhet är, som ovan beskrivits, en empirisk fråga. Vårt urval är förhållandevis litet och vi har eftersträvat att göra en fördjupad och nyanserad analys av det som framträtt i vårt material. I vår redogörelse av analysen har vi försökt återge det empiriska materialet på ett rikt och fylligt sätt, för att tydligt redovisa på vilken basis vi gjort våra teoretiska tolkningar. Detta förser förhoppningsvis läsaren med en möjlighet att själv resonera kring materialet, dra egna slutsatser och undersöka huruvida resultaten håller streck i andra kontexter. Vårt resultat får betraktas som en presentation av ett fåtal möjliga sätt att se på och uppleva världen, och inte en fullständig presentation av en objektiv sanning. Våra intervjupersoner är tämligen homogena avseende ålder och utbildningsnivå. Vi har inte frågat om etnicitet eller funktionsvariation, vilket medför att vi inte vet huruvida detta har påverkat materialet eller inte. Vi har eftersträvat pålitlighet genom att noggrant redogöra för vilka beslut vi har fattat under forskningsprocessen och varför. Vi har kontinuerligt diskuterat riktigheten i dessa beslut, huruvida de gör materialet rättvisa och huruvida våra slutsatser är rimliga. Vi har också haft regelbunden handledning under hela uppsatsarbetet och fått feedback på de beslut vi fattat och fått rapporten granskad. Vi anser att resultaten är möjliga att konfirmera, då vi löpande diskuterat våra egna värderingar och sökt eliminera dessa från arbetet, från konstruktionen av intervjuguiden till våra slutsatser. I vår analys av materialet har vi försökt vara ödmjuka inför empirin. Vårt val av teoretisk inriktning är fött ur det empiriska materialet och vi har kontinuerligt diskuterat huruvida denna ingång belyser materialet på ett rättvisande sätt.

4.5. Forskningsetiska överväganden

Enligt Vetenskapsrådet (u.å.) har individen rätt att skyddas från otillbörlig insyn, skada och kränkning. I vetenskapliga studier måste därför göras en avvägning mellan värdet av den kunskap studien kan ge och risken för undersökningsdeltagare att drabbas negativt.

Vår studie är viktig då den bidrar med mer kunskap om transpersoner, som utgör en utsatt grupp i samhället. Den främsta risken vi kunde se med vår undersökning är intervjun skulle kunna väcka negativa tankar och känslor hos intervjupersonerna, då undersökningens teman är av privat karaktär och potentiellt känsliga. För att minimera denna risk gjorde vi det tydligt

att intervjupersonerna själva valde om de ville svara på frågorna eller inte. Vi eftersträvade också att formulera våra frågor på ett respektfullt sätt. Tidigt i intervjun frågade vi vilka pronomen intervjupersonerna använde och vilka pronomen de ville att vi skulle använda i rapporten, för att undvika att oavsiktligt felköna någon.

Vetenskapsrådet (u.å) har tagit fram fyra etiska huvudprinciper för samhällsvetenskaplig forskning: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.

Vi uppfyllde dessa krav genom att ge deltagarna både skriftlig och muntlig information om vad undersökningen handlade om, hur deras uppgifter skulle hanteras och att deras deltagande var frivilligt och kunde avbrytas när som helst. Vidare kommer intervjupersonerna att informeras om var den publicerade rapporten kommer att finnas tillgänglig. Vi fick samtycke från samtliga intervjupersoner att genomföra intervjun, spela in intervjun och använda materialet i rapporten. Intervjupersonernas uppgifter har behandlats konfidentiellt. Endast vi har haft tillgång till informationen om vilka som har medverkat, till det inspelade och till det transkriberade materialet. Intervjupersonerna har anonymiserats i rapporten genom att vi använder fingerade namn och inte avslöjar ortnamn eller annan information som kan vara identitetsröjande. Det insamlade materialet har endast använts till denna uppsats och kommer att raderas efter uppsatsens publicering.

5. Resultat och analys

I denna del av uppsatsen presenteras vår analys av det empiriska materialet. Denna analys har vi valt att dela in i tre delar: annorlundaskap, gemenskap och annorlundaskap i gemenskapen. I den första delen, annorlundaskap, analyserar vi den känsla av utanförskap som intervjupersonerna kan känna i interaktioner med människor utanför hbtq-rörelsen. Därefter följer delen om gemenskap, där analysen fokuserar på den känsla av tillhörighet intervjupersonerna upplever inom hbtq-rörelsen och de positiva effekter denna tillhörighet ger. I den sista delen, annorlundaskap i gemenskapen, kommer den komplexitet som finns inom hbtq-rörelsen att diskuteras.

5.1. Annorlundaskap

Som Folkhälsomyndighetens (2015) undersökning visar är transpersoner på många sätt utsatta i samhället, vilket bland annat yttrar sig i trakasserier och brottsutsatthet med transfobiska motiv. Ur ett emotionssociologiskt perspektiv kan detta ses som konkreta uttryck av en emotionsregim, där transpersoner betecknas som avvikande och därför väcker starka känslomässiga reaktioner. I det empiriska materialet framträder hur denna emotionsregim kan ta sig uttryck och hur det kan upplevas att stå på andra sidan av den. I detta avsnitt kommer vi att förklara hur vi kan förstå valet att söka till hbtq-rörelsen med bakgrund i de fördomar transpersoner upplever i samhället.

Samtliga intervjupersoner beskriver starka könsnormer som finns i samhället, där kön ses som biologiskt och oföränderligt, och som medför att transpersoner kan ses som avvikande. Philip beskriver att folk blir upprörda över att transpersoner inte är män eller kvinnor “på rätt sätt” i samhällets ögon:

man [är liksom inte] man eller kvinna på rätt sätt [...] både att komma ut som trans och då som transman att folk blir upprörda att man inte är kvinna och att man inte är en normal ciskvinna. Sen som transman, senare när man passerar [blir läst i enlighet med sin könsidentitet], att folk är arga för att man inte betar sig som man vill att en man ska bete sig eller inte ser ut som de vill att en man ska se ut.

Att vara avvikande i samhällets ögon leder inte alltid till reaktioner som präglas av ilska. Max framhåller att transmän inte alltid tas på allvar och att de av samhället kan ses som flickor som är förvirrade. Lina påpekar att det finns en bild av transkvinnor som “män i klänning”, och att detta oftast uppfattas som någonting komiskt, avvikande och nästan perverst i samhället. Detta tyder på att utsattheten kan ta sig olika uttryck, den manifesterar sig inte bara i ilska och våldsuttryck utan kan också yttra sig i förlöjligande och brist på erkännande. Dessa reaktioner kan inte bara ses som manifestationer av emotionsregimen, utan kan också ses som en del av Scheffs (1990) vördnads-emotionssystem. Utifrån idéer om vad som är önskvärt kontra icke-önskvärt beteende byggs ett informellt system av belöningar och bestraffningar

upp. En sådan bestraffning kan vara att medvetet felköna någon. Den bestraffning en felköning innebär kan ses som en signalering om att den andra personen brutit mot normerna och bör bli konform, det vill säga återgå till den könsidentitet och tillhörande könsuttryck hen tilldelades vid födseln. I interaktioner med andra är vi, enligt Scheff (1990), känsliga för den respekt och det erkännande andra ger oss. När andra inte behandlar oss med respekt kan detta därför leda till känslor av skam. Pontus beskriver en interaktion han hade med en främmande man:

En gång väntade jag på tåget och då kom det fram en man, och jag hade snaggat hår då, och han sade högt så att alla där hörde 'vad fan har du gjort med håret, du är ju för fan tjej' och jag minns inte riktigt hur jag svarade men jag minns att jag bara ville sjunka genom marken.

Hanna berättar att när hon blir felkönad, exempelvis då folk använder fel pronomen, blir hon påmind om att hon inte är en "riktig kvinna" vilket upplevs som jobbigt. Det framgår inte i intervjun huruvida dessa felköningar sker medvetet eller omedvetet, men oavsett leder det till en känsla av skam hos Hanna; hon blir påmind om att hon inte är en "riktig kvinna". Detta tolkar vi mot bakgrund av att människor eftersträvar erkännande för hela den identitet de presenterar inför andra. När andra personer missuppfattar vår könsidentitet blir detta också en signalering om att vår självpresentation inte lyckats, människor ser oss inte så som vi vill bli sedda och detta leder till skam.

Att vara på emotionsregimens avigsida och betecknas som avvikande gör att många av intervjupersonerna känner sig annorlunda. Enligt Scheff (1990) kan utsatta grupper i samhället se sig genom den dominerande gruppens, i detta fall cispersoners, ögon och uppfatta sig själva som otillräckliga vilket leder till en känsla av skam. Arnold beskriver att man som transperson stämplas av samhället och att detta lett till att han i perioder känt skam över att vara annorlunda. Hanna ger uttryck för en "kvarliggande skamkänsla" över sin könsidentitet när det kommer till interaktioner med människor som inte är hbtq. För Lina ledde ett inlärt självhat till att han länge inte bejakade känslorna av att vara trans, utan undertryckte dem. Han odlade skägg och anpassade sig för att passera som heterosexuell man. Detta kan tolkas i enlighet med det Scheff (1990) säger om att skam ofta leder till

konformitet, då individen anpassar sig för att passa in i samhället för att undvika känslor av skam.

Eftersom emotioner i hög grad är styrande för våra handlingar, får detta också konsekvenser för hur intervjupersonerna agerar. De använder olika strategier för att undvika eller hantera skam. Pontus berättar att han, eftersom han inte alltid passerar som man, försöker föregripa att bli läst som kvinna genom att berätta att han är trans i situationer med nya människor. Genom att vara “nästan överdrivet tydlig” med sin identitet upplever Pontus att han, när han blir felkönad, kan känna att felet ligger hos individen som felkönar snarare än i Pontus könsuttryck eller identitet. Detta kan ses som en strategi för att distansera sig till skammen, genom att lägga felet hos någon annan kan Pontus ta tillbaka kontrollen. Hos Hanna finns liknande strategier för att hantera skam, vilka tar formen av att hon ofta “garderar” sig mot att bli felkönad och utsatt för transfobi.

Arnold använde en strategi som grundade sig i att han, när han började fundera kring sin könsidentitet, inte pratade med sina familjemedlemmar eller vänner om det då han kände att de inte skulle förstå eller skulle vara dömande kring det. Enligt Scheff (1990) känner individen inte bara skam i interaktion med andra utan också när individen föreställer sig vad andra skulle tycka om hen. Arnold, som föreställde sig att hans familj eller vänner skulle kunna reagera negativt på hans könsidentitet, undvek därför den skam och den skada på de sociala banden dessa reaktioner skulle medföra genom att inte berätta för dem. Om vi istället ser det utifrån Collins (2004) teori om interaktionsritualer kan Arnolds oförmåga att prata med familjen och vännerna ses som en rädsla för att förlora status och få sitt medlemskap i gruppen ifrågasatt.

Arnold valde istället att gå med i en grupp för hbtq-personer på sin gymnasieskola, där han kände att han kunde interagera med människor som hade förståelse för det han genomgick. Även Max, som tidigt började fundera kring sin sexualitet och könsidentitet, vände sig till utrymmen där han kunde hitta människor som var som han. Detta utrymme blev för Max internet. Samtliga av våra intervjupersoner är i någon grad aktiva inom hbtq-rörelsen och har vänt sig till dessa sammanhang för att finna gemenskap och tillhörighet.

5.2. Gemenskap

I samhället och den dominerande emotionsregimen ses transpersoner och andra hbtq-personer som avvikande. Inom hbtq-rörelsen finns det en bredare syn på kön och sexualitet, vilket leder till att det som väcker starka reaktioner i samhället inte nödvändigtvis ses som avvikande där. Samtliga intervjudeltagare menar att hbtq-rörelsen binds samman på grund av det förtryck hbtq-personer möter i samhället. De upplever att homosexuella, bisexuella och transpersoner alla bryter mot könsnormerna och därför möter liknande former av förtryck. Det som i förhållande till samhället leder till att intervjudpersonerna känner sig annorlunda, leder här till en känsla av samhörighet med andra personer som också avviker från samhällsnormerna. I detta avsnitt kommer vi att analysera vad denna tillhörighet till hbtq-rörelsen betyder för intervjudpersonerna.

Samtliga intervjudpersoner känner tillhörighet till och identifikation med hbtq-rörelsen och är i varierande grad delaktiga och aktiva i rörelsen. Vi förstår detta engagemang mot bakgrund av Collins (2004) interaktionsritualer och emotionell energi. Intervjudpersonerna beskriver hur de upplever att hbtq-rörelsen har gett dem en plats att prata mer fritt och att dela upplevelser med andra hbtq-personer. Hanna upplever att hon i interaktion med andra hbtq-personer kan känna sig trygg med att vara ärlig. Det finns utrymme att fritt diskutera saker som hon upplever att hon inte nödvändigtvis kan diskutera med cispersoner.

Det är ändå någon form av, så här normaliserande att kunna vara där och prata om ämnen och veta att de har en förförståelse för det. Att känna att man kan vara mer öppen om saker som man kanske känner att man inte kan prata med cispersoner om, till exempel något vi snackade om på något möte, osäkerhet kring [könsbekräftande] kirurgi, för om man snackar med en cisperson om det börjar de tolka att det innebär att man är osäker i sin identitet eller något. Det känns på något sätt som att man måste bevisa att man är trygg i det.

Även Philip lyfter fram liknande resonemang:

Sen insåg jag att vi var fyra transpersoner [i klassen]. Och det var ju väldigt fint. Jag kände liksom att jag hade större incitament att bonda med dem för att vi var trans. Och när den här dokumentären som SVT-granskning gjorde [Tranståget] kom ut så kunde vi sitta och diskutera den tillsammans. Fastän vi då precis lärt känna varandra så hade vi den knypunkten då att vi alla var trans.

Utifrån teorin om interaktionsritualer kan vi förstå dessa tillfällen att träffas och diskutera som lyckade interaktionsritualer. De äger rum mellan individer som har ett tydligt medlemskap i gruppen och de interagerande har ett gemensamt fokus. Interaktionsritualer av den här typen leder till att den emotionella energin byggs upp, vilket i längden innebär att medlemmarna får hög emotionell energi och söker sig tillbaka till gruppen.

Hög emotionell energi kännetecknas av entusiasm och självförtroende. Hanna, Lina, Pontus och Arnold berättar att de under tiden de varit engagerade i hbtq-rörelsen har fått en bättre självbild. Philip beskriver att tillhörigheten till andra hbtq-personer har gjort honom betydligt lyckligare i sin könsidentitet. Att se exempel på och uppleva att transmän inte måste anpassa sig till de manliga könsnormerna, utan kan leva ut hela sin personlighet, har gjort att han kan uppfatta sin könsidentitet inte bara som någonting som är jobbigt utan också någonting som är väldigt kul. Max har varit en del av hbtq-rörelsen sedan han var väldigt ung och beskriver att han under denna tid utforskat många delar av sin identitet och gått igenom många labels.

Bättre självbild och en mer positiv syn på sin identitet är en av de positiva effekter intervjupersonerna ser med en tillhörighet till hbtq-rörelsen, men än mer framträdande i materialet är en känsla av trygghet i interaktionen med andra hbtq-personer. För Philip, Pontus och Hanna grundar sig denna trygghet i en säkerhet i att deras identitet kommer att accepteras, att de inte kommer att bli felkönade eller få konstiga frågor. I dessa interaktioner finns inget behov av att gardera sig, såsom Hanna behöver göra utanför hbtq-sammanhang. Inom rörelsen känner de att de kan diskutera saker fritt utan rädsla för att deras identitet ska ifrågasättas eller dömas. Lina berättar att hon aldrig känt sig så trygg och välkommen som i

hbtq-sammanhang. Flera av intervjudpersonerna berättar att en del av denna trygghet grundar sig i vetskapen om att tillhöra en grupp och inte vara ensam. Denna känsla beskriver Arnold:

För mig betyder [gemenskapen med transpersoner] väl, en känsla av att man inte är ensam. Vi har ändå vissa gemensamma erfarenheter. Man kan tänka sig att vi har vissa gemensamma synsätt. Det är ganska skönt, just för att man möter mycket hat och fördomar i samhället, mycket i media och kanske komiker som skämtar om [transpersoner] om man går på en standupföreläsning, liksom att känna att oavsett vad resten av världen tycker så finns det ändå en liten klubb. Jag kan alltid söka mig till mina egna. Om allt skiter sig.

Rädsla är, enligt Collins (2004), en känsla som yttrar sig när individen oroar sig för att förlora status i eller bli utesluten ur en grupp. Den trygghet som intervjudpersonerna beskriver tyder på att intervjudeltagarna känner ett tydligt medlemskap i gruppen. I egenskap av att vara transpersoner är deras medlemskap i grupper för transpersoner i stort sett villkorslöst, vilket leder till en trygghet i att gruppen inte kommer att ifrågasätta deras status eller rätt att närvara.

Ett annat tema som är framträdande i materialet är hbtq-rörelsens normaliserande funktioner. Hanna berättar att hon i sammanhang med andra hbtq-personer inte påminns om att hon är annorlunda, utan kan vara sig själv. Philips syn på hur han kan uttrycka sitt kön har breddats, i och med interaktioner med andra hbtq-personer, och han upplever inte längre att han behöver försöka "se så cis ut som möjligt". Även Arnold upplever att kontakten med andra hbtq-personer är normaliserande. Om han i samhället i allmänhet upplever sig som annorlunda, kan han i hbtq-sammanhang känna sig mer normal. Han beskriver första gången han gick på Pride och att det var en fantastisk känsla av att kunna hålla huvudet högt och vara stolt över sin identitet. Detta står i kontrast mot den skam som vi i föregående avsnitt beskrev att transpersonerna kan känna då de uppfattas och bemöts som avvikande. Här leder interaktioner med människor som accepterar dem till en känsla av att vara normal och att uppfylla kraven på det önskvärda. Genom att se sig själva genom hbtq-gruppens ögon kan intervjudpersonerna känna stolthet. Här kan vi alltså se effekterna av att hbtq-rörelsen har en alternativ emotionsregim.

Collins (2004) teori om interaktionsritualer förutsätter fysisk närvaro, eftersom en lyckad interaktionsritual innefattar ett gemensamt stämningläge och känslor smittar genom den fysiska närvaron. Han öppnar dock upp för att modern teknologi skulle kunna komma att förändra detta och att det därför är en empirisk fråga. I vårt material kan vi se att inte bara fysiska interaktioner med andra hbtq-personer leder till en känsla av tillhörighet och solidaritet. Även att se och läsa om andra hbtq-personer, verkliga såväl som fiktiva, leder till emotionell energi och tillhörighet. Pontus beskriver:

När jag var ganska i början [av min transition] kände jag ingen som var trans, men jag hängde mycket på nätet. Jag kände mycket igen mig med transmän som snackade om hur det är att vara trans och sådär. Och det fick mig att må mycket bättre i mig själv. Jag såg liksom upp till dem och kände att vi var samma, på något sätt. Och att se dem förändra sina liv och bli lyckligare gjorde att jag också ville det. Jag kände mig glad och taggad på framtiden.

Lina upplevde att han, när han gick med i en facebook-grupp med transpersoner, kunde känna igen sig själv när han läste om andras upplevelser. Detta har lett till att hans syn på sin egen identitet och på de normer som finns i samhället har förändrats. Även för Max betyder det mycket att läsa om och titta på hbtq-personer. Han följer hbtq-personer på sociala medier och letar efter hbtq-karaktärer i böcker, filmer och tv-serier. Han beskriver att detta varit viktigt och att han när han kom ut som trans sökte efter representation. Han känner gemenskap med karaktärer, kändisar och youtubers som är hbtq.

Att kunna se på hbtq-personer betyder alltså någonting för intervjupersonerna. Även om detta inte är en interaktionsritual, såsom Collins (2004) beskriver interaktionsritualer, kan vi se att detta är någonting intervjupersonerna upplever som sammansvetsande och förknippat med positiva emotioner. För Max och Pontus fungerade ett community på nätet som ett sätt att interagera med andra hbtq-personer när de inte hade någon att interagera med i person. Med dagens sociala medier finns möjlighet till interaktion, där man själv kan publicera innehåll och kommentera och reagera på andras innehåll. Denna möjlighet till interaktion

menar vi också ger möjlighet till känslor av solidaritet och emotionell energi. Hanna ger uttryck för ett annat synsätt:

Jag vill ändå tro att [kontakten med hbtq-grupper] på något sätt bidragit till bättre självbild [...] förut har jag läst på forum och varit i mitt eget huvud och det var den enda inputen jag har haft kring det. Jag kände att många av mina kompisar kunde jag inte diskutera med, så det blev att snöa in sig själv och det leder inte sällan till negativa tankar.

Således kan vi dra slutsatsen att de positiva effekter ett online-community kan ha, inte har samma effekter för alla. Eftersom samtliga intervjudeltagare också sökt sig till utrymmen där de kan interagera med andra hbtq-personer i person kan vi också dra slutsatsen att interaktioner över internet inte upplevs som tillräckliga. Som framgår i materialet kan de ändå vara nog så viktiga, eftersom de i vissa lägen kan vara den enda typen av gemenskap som finns tillgänglig. Med bakgrund i Hudsons (2015) resonemang om att fysisk närhet leder till ökad känsla av tillhörighet till en grupp, kan vi förstå att fysisk närvaro är en viktig komponent i, men inte alltid en förutsättning för, att känna tillhörighet.

Samtliga intervjupersoner vill fortsätta vara engagerade i framtiden och en del vill också ta en mer aktiv roll i sitt engagemang. Denna vilja grundar sig dels i ett fortsatt behov av tillhörighet, men också i en vilja att stå upp för lika rättigheter och verka för att förändra samhället. Detta tyder på att samtliga intervjudeltagare upplevt lyckade interaktionsritualer inom gruppen. De har fått emotionell energi, vilket leder till en önskan om fortsatta interaktioner och en känsla av solidaritet och lojalitet gentemot gruppen.

5.3. Annorlundaskap i gemenskapen

Som Formby (2017) skriver är hbtq-rörelsen en stor och brokig rörelse, som rymmer många olika identiteter och individer. Detta gör att det finns en stor komplexitet inom rörelsen, där olika individer har olika syn på vad rörelsen är, vilka som tillhör den och vad den fyller för syfte. Denna komplexitet kan även synas i vårt material. Många av intervjupersonerna

upplever att hbtq-rörelsen, trots den gemenskap och tillhörighet de känner, på många sätt är splittrad. Dels finns det en naturlig eller neutral splittring som grundar sig i att det finns många olika hbtq-personer med olika erfarenheter och behov, men många lyfter också exkluderande mekanismer, konflikter och fördomar inom hbtq-rörelsen.

I vårt material kan vi se att åsikterna delar sig mellan intervjupersonerna. Hanna och Lina upplever att de känner gemenskap till alla delar av rörelsen och att de känt sig välkomna i alla utrymmen med andra hbtq-personer, även om de är medvetna om att det kan finnas splittringar inom hbtq-rörelsen. Pontus är främst engagerad i transspecifika sammanhang och upplever att han är osäker på hur hbtq-rörelsen kan definieras. Han upplever att rörelsen på många sätt är svår att greppa. Max, Philip och Arnold, som känner gemenskap till och identifierar sig med rörelsen, beskriver en medvetenhet om och upplevelser av splittring. Följande citat från Max kan illustrera denna komplexitet inom gemenskapen:

Jag ser ju verkligen och känner gemenskapen, men jag ser också att det finns väldigt många olika delningar [...] det är ett komplext system, jag tror ingen människa skulle kunna kartlägga det. Jag gillar också intersektionella perspektiv och bara man tar vita hbtq-personers upplevelser och jämför det med svarta hbtq-personers upplevelser så är de helt olika. Det skapas ju små communities i sig också, vilket både kan vara positivt och negativt. Men det finns ju så mycket, det finns ju hbtq-människor över hela världen. Så ja, det finns en gemenskap men det finns också väldigt mycket splittringar. Även om man bara tar transpersoner som grupp så finns det transpersoner som inte vill erkänna ickebinära personers existens eller, det finns så himla många olika grupper i sig.

Lina, som också belyser den stora mängd olika människor som är en del av hbtq-rörelsen, upplever att detta är en av rörelsens styrkor. Det beskriver han så här:

Det skulle bli konstigt om man väljer ut någon grupp [att känna mer gemenskap med], liksom gay killar i USA

specifikt, alltså det blir konstigt. Man kan nog inte plocka ut någon del ur det, känner jag. Det gemensamma är att alla är olika och det är det som är det fina med det. Alltså det här med regnbågsflaggan, att det är varje färg och om man tog bort en färg skulle det inte bli en regnbåge.

Vi har i vårt material kunnat urskilja olika typer av splittring inom hbtq-rörelsen, vilka vi benämner neutral splittring, värderingsmässig splittring och transfobi och exkludering.

5.3.1. Neutral splittring

I detta avsnitt kommer vi att beskriva den neutrala splittring som kan finnas inom hbtq-rörelsen. Denna grundar sig i att hbtq-rörelsen är väldigt stor, med medlemmar som har olika behov.

Vi kan förstå denna typ av splittring utifrån Collins (2004) interaktionsritualer. Alla personer i hbtq-rörelsen har inte samma erfarenheter, bakgrund och behov. Detta kan leda till att individen inte kan känna tillhörighet och solidaritet till alla grupper. Men det kan också leda till att individen känner ett behov av att söka sig till mer än en grupp, för att olika grupper ger möjlighet till olika typer av gemenskap och stöd.

Philip och Arnold beskriver att de under sin tid som aktiva i hbtq-rörelsen varit med i några olika grupper för hbtq-personer. De var under en kortare period aktiva i en grupp för transpersoner i X-stad. De valde dock att lämna denna grupp. Philip beskriver det så här:

I början kände jag inte så många hbtq-personer, inte så mycket transpersoner. Jag kände väl en och då kände jag att det var ett sätt att försöka hitta ett sammanhang, försöka [...] bygga upp ett stöd, men jag kände inte riktig att jag fick det i den transgruppen jag gick med i. Jag tror det var ganska många människor som också hade samma idé att de skulle komma dit och få stöd, men ingen av oss kunde riktigt ge stöd. Det var liksom inte så mycket som var bra, det var väldigt deppigt, det var väldigt mycket människor som var i positioner i sitt liv där de mådde ganska dåligt och just därför behövde extra mycket hjälp.

Enligt Collins (2004) behöver inte emotionell energi innebära att människor interagerar under lustfyllda omständigheter, utan även exempelvis en begravning kan generera emotionell energi då den gemensamma sorgen i längden leder till en känsla av solidaritet. Philips upplevelse av transgruppen kan bero på att det inte var den typ av stöd han sökte i gruppen. Han befann sig inte på samma plats i livet som de övriga medlemmarna, vilket innebar att han inte kunde hamna i ett gemensamt stämningsslag eller ha samma fokus som dem. På grund av detta gav interaktionen honom inte någon känsla av solidaritet eller någon emotionell energi, vilket ledde till att han lämnade gruppen. Den upplevelse Philip hade av gruppen innebär inte nödvändigtvis att de andra medlemmarna hade samma upplevelse. De medlemmar som sökte sig till och valde att återkomma till gruppen kan ha upplevt en stor solidaritet i att kunna dela med sig av och få gehör för sina bekymmer.

Hanna upplever att de skilda upplevelser som trans-, homo- och biperpersoner har gör att det alltid finns ett behov av specifika utrymmen för undergrupper inom hbtq-rörelsen. Hon upplever att det exempelvis kan uppstå djupare gemenskap och förståelse för ämnen som specifikt rör transpersoner i en grupp för enbart transpersoner, än i en grupp som är allmänt hbtq. Detta kan tolkas som att Hanna söker sig till olika utrymmen för att få och fylla på emotionell energi. I sammanhang med personer som är allmänt hbtq kan hon finna gemenskap, ett gemensamt stämningsslag och emotionell energi i diskussionen av vissa typer av frågor. När det gäller diskussioner kring transspecifika frågor kan hon känna mer emotionell energi i en grupp för enbart transpersoner, där det finns en större gemensam förståelse.

För att återknyta till Formbys (2017) resonemang om heterogeniteten i hbtq-gruppen, kan vi i vårt material se att det finns ett behov av mindre, specifika grupper för att tillgodose olika individers behov. Vi kan också se att individer kan känna behov av och tillhörighet till flera av de olika grupperna, eftersom olika grupper kan bekräfta olika delar av individens identitet.

5.3.2. Värderingsmässig splittring

I intervjuerna med Philip och Max kunde vi se att behov av specifika typer av stöd eller gemenskaper inte var den enda anledningen till att söka sig bort från eller söka sig till vissa typer av grupper. Philip och Max upplever att det finns rasism och funkofobi inom

hbtq-rörelsen, vilket leder till att de söker sig till utrymmen som har ett intersektionellt perspektiv och är mer öppna. Max beskriver att han:

Dras mest till hbtq personer som också är feministiska av sig, det är viktigt. Och också personer som just [...] det finns ändå en del hbtq-personer som är rasistiska, funkofobiska, så det är ändå viktigt att det också är bra människor. Så därför dras jag nog mer till hbtq-personer som är öppet feministiska och som också motverkar könsnormer.

Vi har tidigare påtalat att hbtq-rörelsen kan ses som en alternativ emotionsregim. Att individer kan söka sig till grupper som delar deras värderingar, och då också söka sig bort från grupper som inte delar dessa, väcker dock frågan om hbtq-rörelsen kan ses som innehavande en enda emotionsregim. Wettergren (2013) skriver att det inom en dominerande emotionsregim, såsom den svenska, kan finnas alternativa emotionsregimer inom familjer eller grupper där det finns andra uttrycksregler. Eftersom det finns så många mindre grupper inom hbtq-rörelsen, är det rimligt att anta att det även inom dessa grupper kan uppstå alternativa emotionsregimer. Således kan det finnas grupperingar inom hbtq-rörelsen där rasism och funkofobi manifesteras eller inte aktivt motarbetas, medan andra delar av rörelsen tar avstånd från detta. Att inte ha en gemensam emotionsregim menar vi också kan innebära hinder för lyckade interaktionsritualer, i synnerhet när emotionsregimerna står i direkt motpol till varandra. När Max och Philip kommer i kontakt med grupper eller individer som är rasistiska eller funkofobiska delar de inte dessa värderingar, således uppstår ingen känsla av solidaritet, de är inte beredda att försvara gruppens värderingar och de får inte heller någon emotionell energi av interaktionerna. Därför söker de sig istället till grupper som delar deras värderingar.

5.3.3. Transfobi och exkludering

Detta avsnitt kommer att beröra den transfobi som kan finnas inom hbtq-rörelsen och de exkluderande mekanismer som gör att intervjupersonerna i vissa lägen inte har tillgång till utrymmen, eller avstår från att gå till ställen för att de är rädda för transfobi.

Max berättar, som ovan beskrivit, att han känner mer gemenskap med och söker sig till personer som är öppet feministiska. Max kan dock uppleva vissa svårigheter med att få tillgång till feministiska utrymmen, som ofta riktar sig till "icke-män" - en term som är menad att vara inkluderande. Detta är ett begrepp Max upplever kan vara exkluderande, då det väcker frågor kring vem som är icke-man. Max frågar sig om han är tillräckligt ickebinär för att vara välkommen, eller om han är för binär för att ha tillträde. Max lyfter också fram att många transmaskulina har erfarenheter av att länge bli sedda som kvinnor och har erfarenheter av exempelvis diskriminering eller övergrepp. Detta kan leda till att transmaskulina inte får det stöd de behöver, eftersom de hade behövt tillträde till de feministiska rummen för att få stöd i den sexism de har upplevt. Detta kan jämföras med det som Parmenter, Galliher och Maughan (2019) skriver om gatekeeping inom hbtq-rörelsen och att detta leder till att vissa inte känner sig "lgbtq enough". Det Max beskriver är ett exempel på gatekeeping, där det sätts upp regler för vilka som har tillträde till ett visst utrymme. Detta innebär att vissa människor, som hade önskat och behövt tillträde, inte kommer att få det. Vi kan se hos Max att det också kan väcka en osäkerhet kring hans identitet och om han är tillräckligt ickebinär för att delta.

Intervjupersonerna lyfter också att personer i och vissa delar av hbtq-rörelsen kan uppfattas som öppet transfobiska, i form av att transpersoner över huvud taget inte välkomnas eller att ickebinära identiteter inte ses som legitima. Således finns det, i vissa sammanhang i hbtq-rörelsen, inte ett självklart medlemskap för transpersoner. Philip beskriver att:

Om man går till pride eller de här större eventen, så finns det ju väldigt fin stämning där. Man kan ofta känna sig väldigt inkluderad [...] men man hamnar ibland i andra sammanhang i hbtq-rörelsen. Om man lyckas förvirra sig under ett pride-tåg och hamna i fel block känns det plötsligt som om man är i ett helt främmande land. Plötsligt finns där personer som har helt andra uppfattningar om vad hbtq-rörelsen är och om transpersoner hör hemma där. Och då känns det som om man är lika utsatt som i resten av samhället för de kan väldigt aktivt anse att jag som person inte får vara med.

Den neutrala splittring, som vi tidigare beskrivit som ett resultat av olika individers behov, är således inte den enda typ av splittring som finns inom hbtq-rörelsen. Det finns också en splittring som grundar sig i fördomar och exkludering. Precis som att det kan finnas funkofobi och rasism inom rörelsen, ger våra intervjupersoner även uttryck för att det finns transfobi inom den. Denna transfobi leder till att Philip känner sig lika utsatt som han gör utanför hbtq-rörelsen. Att möta transfobi inom hbtq-rörelsen ger sannolikt upphov till samma känsla av skam som det gör i samhället i övrigt. Transfobin här, liksom i samhället, kan ses som en manifestation av Scheffs (1990) vördnads-emotionssystem och en uppmuntran till konformitet. Således infinner sig även inom hbtq-rörelsen en känsla av utsatthet och utanförskap. För människor som upplever stor solidaritet med hbtq-rörelsen kan det upplevas som ett än större svek att uteslutas ur den gemenskapen. Arnold beskriver att:

Det kan kännas som en kniv i ryggen. Att men va fan, vi är alla hatade på grund av vem vi älskar och vem vi är. Varför måste vi också hata varandra? Det är lite som, jag vet inte, när man kommer ut till sin familj och någon skulle reagera illa skulle det också kännas va fan, du ska ju finnas här för mig. Varför är det här en stor grej? Så kan det väl kännas lite.

I intervjuerna med Max och Arnold kan vi se konkreta exempel på vad denna utsatthet inom hbtq-rörelsen kan leda till. Max och Arnold upplever att de kan känna sig osäkra i vissa sammanhang och därför avstår från vissa aktiviteter. Detta är i synnerhet kopplat till sammanhang med cismän. Max berättar att han nästan aldrig vågar gå på evenemang för män som gillar män, då han inte vet hur folk kommer att reagera på att han är trans. Arnold, som flera gånger velat gå till en gayklubb, har inte vågat då han är rädd för att bli ifrågasatt. Hos Arnold leder vetskapen om att det finns homosexuella män som inte accepterar transpersoner dock inte bara till att han undviker utrymmen som gaybarer. Det leder också till att han har en inre konflikt kring sin identitet som man som tycker om män, då han är osäker på hur han ska definiera sin sexualitet. Han uttrycker att:

Det är väl komplicerat för att jag vet att det finns homosexuella män som inte tycker att transmän kan vara bögar och då känns det

väl lite som att jag borde visa hänsyn, att jag kan inte vara helt insatt i deras situation. Men det känns ju lite olustigt för jag kan heller inte dejta killar som en heterosexuell kvinna, så det blir en lite mellanposition.

Även här är skammen, enligt Scheffs (1990) definition, närvarande. När Max och Arnold föreställer sig att de inte kommer att bli respekterade på en tillställning för män som gillar män ger detta upphov till en förväntad skam, vilket leder till att de avstår från att gå. Undvikandet av dessa evenemang kan också ses ur Collins (2004) definition av rädsla. Att gå till exempelvis en gayklubb i egenskap av att vara homosexuell man och sedan inte bli erkänd som detta, innebär en förlust av medlemskapet i gruppen. Denna rädsla kan liknas vid den rädsla som ledde till att Arnold inte kände att han kunde prata med sin familj och sina vänner om sin könsidentitet, vilket visar att rädslan existerar både innanför och utanför hbtq-rörelsen.

I vårt material kan vi alltså se den djupgående komplexitet som även tidigare forskning indikerat (se exempelvis Formby 2017; Linander et al 2019; Parmenter, Galliher & Maughan 2019). Hbtq-rörelsen är på många sätt splittrad och rymmer många mindre grupper. Dessa mindre grupper kan fylla funktioner, där individer kan hitta skraddarsydda utrymmen där de kan uppleva stor gemenskap, utbyta erfarenheter och få emotionell energi. Men det finns också uteslutande mekanismer som leder till att individer kan känna utsatthet, utanförskap, rädsla och skam. Detta leder till att individer söker sig till utrymmen där de upplever att de får bekräftelse och där de kan känna solidaritet med andra och söker sig bort från utrymmen där de känner eller tror att de inte är välkomna. I föregående avsnitt om grupp tillhörighet beskrevs intervjupersonernas känslor av trygghet i hbtq-sammanhang som ett uttryck för ett villkorslöst medlemskap. Här kan vi se att detta medlemskap inte är villkorslöst, utan snarare situationsbundet. Det finns utrymmen som präglas av trygghet, acceptans och stor känsla av tillhörighet. Men denna tillhörighet omfattar inte hela hbtq-rörelsen, utan står att finna i vissa grupper inom rörelsen. Följande citat från Max får illustrera detta:

Bara för att man är trans är det inte så att man har en självklar plats i hbtq-communityt. Det kan ändå vara väldigt komplicerat och [rörelsen är] inte alltid så öppen som man skulle vilja önska. Men det finns ändå väldigt många som är med oss och försöker hjälpa oss så

mycket som möjligt. Det finns ändå en gemensam plats i communityt för oss.

6. Avslutande diskussion

I analysen har vi belyst det utanförskap transpersoner kan känna i samhället och den tillhörighet de kan känna inom hbtq-rörelsens gemenskap, men också komplexiteten inom hbtq-rörelsen. I denna avslutande diskussion kommer vi att återkoppla till de frågeställningar som har väglett vår studie.

6.1. Hur kan transpersoners val att engagera sig i hbtq-rörelsen förstås i förhållande till olika emotionsregimer?

Vi har i denna studie visat att valet att engagera sig i hbtq-rörelsen kan förstås mot bakgrund av de svårigheter transpersoner möter i samhället. Eftersom transpersoner, i den rådande svenska emotionsregimen, betraktas som avvikande möter de ofta reaktioner från andra som präglas av ilska, förlöjligande, okunskap och bristande respekt. Detta leder till en känsla av utanförskap och skam. Skam leder ofta till konformitet, vilket vi också har kunnat se i vårt material då vissa intervjupersoner har undertryckt sin transidentitet. Vårt material visar också att skammen, istället för att leda till konformitet, kan leda till att individen söker sig till mer accepterande utrymmen där hen kan bemötas med respekt och känna stolthet i sin identitet. I interaktioner med människor utanför hbtq-rörelsen har intervjupersonerna i olika grad upplevt otrygghet och ett ifrågasättande av sin identitet. Detta leder till en känsla av att ha låg status i gruppen och att inte ha ett fullvärdigt medlemskap. I dessa interaktioner får intervjupersonerna därför låg emotionell energi, vilket leder till att de söker sig till grupper där de blir accepterade och välkomnas för hela sin identitet. Således kan valet att engagera sig i hbtq-rörelsen förstås som ett tillbakavisande av skam och en strävan efter erkännande. Detta erkännande kan intervjupersonerna hitta inom hbtq-rörelsen, eftersom denna innehar en emotionsregim som står i kontrast till den dominerande svenska emotionsregimen. Inom denna alternativa emotionsregim får de erkännande för hela sin identitet, emotionell energi, en bättre självkänsla och stolthet.

6.2. Hur kan vi förstå interaktioner med andra hbtq-personer som gemenskapsfrämjande?

I vårt material kan vi se att intervjupersonerna upplever en stor tillhörighet till och gemenskap med andra hbtq-personer. I interaktioner med andra hbtq-personer upplever de att de blir accepterade och bekräftade i sin identitet och kan få stöd. Detta medför att de kan prata mer fritt och vara sig själva. De får utrymme att utforska sin identitet och sig själva och utveckla en bättre självbild. Dessa interaktioner präglas av solidaritet och hög emotionell energi. Detta kan också förklara varför intervjupersonerna vill fortsätta engagera sig i hbtq-rörelsen i framtiden. Intervjupersonerna ger uttryck för en känsla av trygghet i att tillhöra gruppen och veta att det finns en plats för dem. Grupptillhörigheten medför också att de kan se sig själva genom hbtq-rörelsen ögon och känna stolthet. Känslan av tillhörighet uppstår inte bara i fysiska interaktioner med andra hbtq-personer, såsom prideparader eller möten, utan kan också uppstå när intervjupersonerna interagerar med eller tittar på andra hbtq-personer på nätet. Som vi kommer att se nedan, är alla interaktioner med andra hbtq-personer dock inte gemenskapsfrämjande. För att en interaktion ska leda till känslor av gemenskap och tillhörighet krävs det att interaktionen präglas av ömsesidig respekt och acceptans och att den ger upphov till positiva emotioner. Således förstår vi att de interaktioner som kan ses som gemenskapsfrämjande bygger på lyckade interaktionsritualer.

6.3. Hur kan vi förstå heterogeniteten inom hbtq-rörelsen som såväl gemenskapsfrämjande som splittrande?

Vi har sett en stor komplexitet inom hbtq-rörelsen som tar sig olika uttryck. Vi har kunnat urskilja tre olika typer av splittring inom hbtq-rörelsen. Dessa benämner vi neutral splittring, värderingsmässig splittring och transfobi och exkludering. Den neutrala splittringen är en konsekvens av att olika personer har olika behov och denna kan därför ses som en styrka och någonting som medför att det finns utrymmen för alla att hitta en trygg och accepterande plats att få stöd inom. Den värderingsmässiga splittringen har sin grund i att alla delar av hbtq-rörelsen inte delar samma värderingar och att individer därför söker sig till utrymmen som stämmer överens med deras värderingar. Transfobi och exkludering handlar om att vissa platser kan uppfattas som fördomsfulla eller vara föremål för gatekeeping, vilket medför att

alla personer inte har tillträde till dessa utrymmen. Således är medlemskapet i hbtq-rörelsen inte nödvändigtvis villkorslöst. Resultatet av detta är att intervjupersonerna inte känner samma tillhörighet till alla delar av rörelsen. Inom delar av hbtq-rörelsen känner de sig tvärtom lika utsatta som i samhället i övrigt, vilket leder till känslor av rädsla och skam och ett undvikande av vissa miljöer och grupper. Detta leder oss till frågan om huruvida det kan sägas finnas en enda emotionsregim inom hbtq-rörelsen. Vi menar att det, på grund av de många olika individer och grupperingar som finns inom hbtq-rörelsen, snarare kan ses som flera olika emotionsregimer. Att det även inom vårt relativt begränsade material finns olika upplevelser, åsikter och värderingar förstärker intrycket av att det inom den stora hbtq-rörelsen finns en stor komplexitet. Således kan vi förstå komplexiteten som en konsekvens av heterogeniteten inom rörelsen och som någonting som inrymmer både gemenskapsfrämjande och splittrande processer.

6.4. Avslutande kommentarer

Avslutningsvis vill vi med denna studie belysa vikten av kunskap och medvetenhet om både vikten av tillhörighet till hbtq-rörelsen, men också den komplexitet som finns inom rörelsen. I arbetet för att stärka ställningen för hbtq-personer är det viktigt att ha kunskap om att hbtq-rörelsen inte är en homogen grupp och att det finns minoriteter och utsatta grupper även inom hbtq-rörelsen. För ett inkluderande arbetssätt krävs lyhördhet inför individuella skillnader och ett användande av begreppet hbtq som inkluderar alla medlemmar i rörelsen. När vi arbetar för att stärka hbtq-personers ställning är det viktigt att vi faktiskt arbetar för att stärka alla hbtq-personers ställning och inte bara utvalda grupper.

Det är viktigt att ha en ökad förståelse för transpersoner, inte bara som professionell utan också som privatperson. I våra intervjupersoners berättelser har vi sett den påfrestning det kan innebära att inte bli väl bemött och respekterad för hela sin identitet. Med den här studien hoppas vi kunna ge en liten inblick i hur det är att vara transperson och förse läsaren med en ökad förståelse.

Referenslista

Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2015) Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen. I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.

Asakura, Kenta (2017) Paving Pathways Through the Pain: A Grounded Theory of Resilience Among Lesbian, Gay, Bisexual, Trans, and Queer Youth. *Journal of research on adolescence*, 27(3):521-536.

Barr, Sebastian, Budge Stephanie & Adelson, Jill (2016) Transgender Community Belongingness as a Mediator Between Strength of Transgender Identity and Well-Being. *Journal of Counseling Psychology*, 63(1):87-97.

Bremer, Signe (2016) Under ytan: Nio transpersoners berättelser om vardagsverklighet. *Lamba Nordica*, vol 11. No. 1-2.

Bryman, Alan (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm: Liber.

Budge, Stephanie, Adelson, Jill & Howard, Kimberly (2013). Anxiety and depression in transgender individuals: The roles of transition status, loss, social support, and coping. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 81, 545–557.

Collins, Randall (2004) *Interaction Ritual Chains*. Princeton: Princeton University Press.

Dahlgren, Lars & Starrin, Bengt (2004) *Emotioner, vardagsliv och samhälle - en introduktion till emotionssociologi*. Malmö: Liber.

Davidson, Megan. (2007). Seeking refuge under the umbrella: Inclusion, exclusion, and organizing within the category Transgender. *Sexuality Research and Social Policy*. 4. 60-80.

DiFulvio, Gloria T (2011) Sexual minority youth, social connection and resilience: From personal struggle to collective identity. *Social Science & Medicine*, 72(10): 1611-1617.

Eriksson-Zetterquist, Ulla & Ahrne, Göran (2015) Intervjuer. I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.

Fineman, Stephen (2010) Emotions in Organizations - A Critical Turn. I: Wettergren, Åsa & Sieben, Barbara (red.) *Emotionalizing organizations and organizing emotions*. London: Palgrave MacMillan.

Folkhälsomyndigheten (2015) *Hälsan och hälsans bestämningsfaktorer för transpersoner. En rapport om hälsoläget bland transpersoner i Sverige*. Stockholm: Folkhälsomyndigheten.

Formby, Eleanor (2017). *Exploring LGBT Spaces and Communities. Contrasting Identities, Belongings and Wellbeing*. New York: Routledge.

Hudson, Kimberly (2015) Toward a Conceptual Framework for Understanding Community Belonging and Well-Being: Insights from a Queer-Mixed Perspective. *Journal of Community Practice*, 23:1, 27-50.

Jönson, Håkan (2010) *Sociala problem som perspektiv. En ansats för forskning & socialt arbete*. Stockholm: Liber.

Linander, Ida, Isabel Goicolea, Erika Alm, Anne Hammarström & Lisa Harryson (2019) (Un)safe spaces, affective labour and perceived health among people with trans experiences living in Sweden. *Culture, Health and Sexuality*, (8), p. 914.

Paceley, Megan, Keene, Lance & Lough, Benjamin (2015). Motivations for Involvement in Nonmetropolitan LGBTQ Organizations: A Multimethod Qualitative Exploration. *Journal of Community Practice*. 23. 102-125.

Parmenter, Joshua, Galliher, Renée & Maughan, Adam. (2020). LGBTQ+ Emerging Adults Perceptions of Discrimination and Exclusion within the LGBTQ+ Community. *Psychology & Sexuality*, DOI: 10.1080/19419899.2020.1716056.

Persson Tholin, Jenny & Broström, Linus (2018) Transgender and gender diverse people's experience of non-transition-related health care in Sweden. *International Journal of Transgenderism*. 19(4):424-435.

Pflum, Samantha, Rylan Testa, Kimberly Balsam, Peter Goldblum & Bruce Bongar (2015). Social Support, Trans Community Connectedness, and Mental Health Symptoms Among Transgender and Gender Nonconforming Adults. *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity*. 2. 281-286.

RFSL Ungdom (2019) Vad är trans? [<http://www.transformering.se/vad-ar-trans>]. Hämtat: 2020-05-16.

Salfas, Brian, Rendina, H. Jonathon, & Parsons, Jeffrey T. (2019). What is the role of the community? Examining minority stress processes among gay and bisexual men. *Stigma and Health*, 4(3), 300–309.

Scheff, Thomas (1990) *Microsociology. Discourse, Emotion and Social Structure*. Chicago: University of Chicago Press.

Siverskog, Anna (2016) *Queera livslopp. Att leva och åldras som lhbtq-person i en heteronormativ värld*. Doktorsavhandling. Linköping: LiU-Tryck.

SOU 2017:92. *Transpersoner i Sverige - Förslag för stärkt ställning och bättre levnadsvillkor*. Betänkande av utredningen om stärkt ställning och bättre levnadsvillkor för transpersoner.

Stone, Amy L. (2009). More than Adding a T: American Lesbian and Gay Activists' Attitudes towards Transgender Inclusion. *Sexualities*, 12(3), 334–354.

Thompson, Beverly Yuen (2012). The price of 'community' from bisexual/biracial women's perspectives. *Journal of Bisexuality*, 12(3), 417–428.

Vetenskapsrådet (u.å.) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>.

von Vogelsang, Ann-Christin, Camilla Milton, Ingrid Ericsson & Lars Strömberg (2016) 'Wouldn't it be easier if you continued to be a guy?' - a qualitative interview study of transsexual persons' experiences of encounters with healthcare professionals. *Journal of Clinical Nursing*. 25(23-24):3577-3588.

Westerbotn, Margareta, Tobias Blomberg, Eveline Renström, Nina Saffo, Lina Schmidt, Britten Jansson & Arthur Aanesen (2017) Transgender people in Swedish healthcare: The experience of being met with ignorance. *Nordic Journal of Nursing Research*. Vol. 37 Issue 4, p. 194-200.

Wettergren, Åsa (2013) *Emotionsociologi*. Malmö: Gleerups utbildning.

8. Bilaga 1

Intervjuguide

Bakgrundsfrågor

Namn

Ålder

Könsidentitet

Hur länge har du varit ute/levt som transperson?

Sexuell läggning

Sysselsättning

Identitet

Vad betyder din transidentitet för dig i vardagen?

Känner du gemenskap med andra transpersoner? (fråga hur och varför, be om konkreta exempel på när de känner så, hur definierar du gemenskap?)

Deltagande

Hur ser ditt engagemang/deltagande i HBTQ-rörelsen ut idag?

- Vilka organisationer? Aktiv på internet? Går på PRIDE?

Hur har ditt engagemang sett ut tidigare?

Vad ledde dig till att börja engagera dig?

Om icke-hetero: engagerade du dig främst utifrån könsidentitet eller sexualitet?

-Har det förändrats?

Vad betyder ditt engagemang för dig?

Vad var din bild av HBTQ-rörelsen innan du engagerade dig? Har ditt engagemang lett till att bilden av HBTQ-rörelsen förändrats?

Har din syn på dig själv förändrats under tiden du varit engagerad inom HBTQ-rörelsen?

Tror du att du kommer att fortsätta vara engagerad i framtiden?

Du och HBTQ-rörelsen

Hur skulle du definiera HBTQ-rörelsen?

Identifierar du dig som en del av HBTQ-rörelsen?

- Har du alltid identifierat dig med HBTQ-rörelsen? På vilket sätt? Hur kommer det sig?

Vad betyder HBTQ-rörelsen för dig personligen?

-Känner du gemenskap inom HBTQ-rörelsen? (hur, ge exempel)

- Finns det någon grupp inom HBTQ-rörelsen du känner mer gemenskap med än andra? (hur kommer det sig?)
- Vad betyder den specifika gemenskapen för dig?

Vad har HBTQ-rörelsen som andra rörelser inte har?

Du som trans och HBTQ-rörelsen

Hur är det att vara trans inom HBTQ-rörelsen?

Ser du HBTQ-rörelsen som en sammanhållen grupp? (att den inte är splittrad eller spretig)

Finns det gemensamma erfarenheter som binder samman transpersoner med exempelvis homo- och bipersoner?

- Vilka är de gemensamma erfarenheterna?
- Vilka är de skilda erfarenheterna?
- Vilka konsekvenser tror du att det får för rörelsen?

Finns det sammanhang eller situationer inom HBTQ-rörelsen där du känner dig mer eller mindre välkommen? (ge exempel, vilka konsekvenser får det för dig?)

Är HBTQ-rörelsen accepterande av olikheter? (på vilket sätt, vilka olikheter?)

Upplever du att det finns fördomar mot transpersoner inom HBTQ-gruppen? (vilka? Hur yttrar de sig? vilka konsekvenser får det?)

Tycker du att transfrågor får tillräckligt stort utrymme inom HBTQ-rörelsen? (vilka, vad behövs?)

Tycker du att transpersoner är tillräckligt synliga inom HBTQ-rörelsen?

Känner du att det finns något område som behöver mer fokus inom HBTQ-rörelsen? (vilket?)

9. Bilaga 2

Informationsbrev

Hej!

Vi, Anselm Ahlström och Josefin Jervelycke, är två studenter vid socialhögskolan i Lund. Vi går termin 6 och ska nu skriva vår kandidatuppsats. Vi vill undersöka hur transpersoner upplever att det är att vara en del av hbtq-rörelsen. Vår förhoppning är att genomföra intervjuer med transpersoner om deras upplevelser och tankar kring hbtq-rörelsen och att som transperson ses som en del av den. Intervjuerna kommer att ske via zoom och kommer att ta cirka en timme. Deltagandet är frivilligt och inte bindande, vilket betyder att du när som helst kan avbryta din medverkan och behöver inte motivera varför. Du som deltar i intervjun kommer att vara anonym och vi är de enda som kommer att veta vem du är. I den färdiga uppsatsen kommer all personlig information att avidentifieras. Vi kommer att be om samtycke för att spela in intervjun, detta gör vi för att underlätta vår analys. Känner du dig inte bekväm med att bli inspelad kommer vi istället att ta anteckningar. Intervjuerna kommer enbart användas för denna studien och kommer sedan att raderas.

Om du har några frågor, vill ha mer information eller komma med synpunkter kan du kontakta oss via mejl: liv15mah@student.lu.se eller vår handledare Kristina Göransson via mejl: kristina.goransson@soch.lu.se

Tack!